

BIULETYN

POLSKIEGO TOWARZYSTWA KRAJOZNAWCZEGO

WARSZAWA

MAJ 1948 R.

Nr 3(18)

Wydaje Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, W-wa, Smulikowskiego 6-8

Sprawozdanie z działalności Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego za rok 1947

Ostatni Zjazd Delegatów Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego odbył się w Gdańsku 5 i 6 czerwca 1947 r.

Jako pierwszy Zjazd powojenny umożliwił zetknięcie się działaczy krajoznawczych, omówienie metod pracy w nowych powojennych warunkach, wreszcie wybór nowego zespołu członków do Zarządu Głównego.

Rok 1947, rok sprawozdawczy, był okresem pracy w warunkach zasadniczo już ustabilizowanych; okres ten ujawnił dalszy postęp prac P. T. K. zarówno w dziedzinie organizacyjnej, jak i programowej.

Sprawozdanie niniejsze obejmuje zasadniczo dwa działy: sprawozdanie z działalności Zarządu Głównego P. T. K. oraz sprawozdanie z działalności Oddziałów.

Zarząd Główny.

Zjazd Delegatów w Gdańsku powołał Zarząd Główny, który ukonstytuował się w sposób następujący:

Prezes: prof. dr Stanisław Leszczycki.

I-y V. Prezes — Zygmunt Beczkowicz.

II-y V. Prezes — Józef Kolodziejczyk

Sekretarz — Kazimierz Staszewski

zast. sekretarza — Witold Koehański.

Skarbnik — Władysław Gruszczyński.

zast. skarbnika — dr Kazimierz Guzik.

Przewodniczący Komisji Turystycznej — Stanisław Lenartowicz.

Przewodniczący Komisji Kół Krajozn. Mi. Szk. —

Prof. Leopold Węgrzynowicz.

zast. przewodniczącego Komisji Kół Krajozn. Mi. Szk. — Jadwiga Jaroszowa.

Przewodniczący Komisji Muzealnej — dr Kazimierz Zawadowski.

Przewodniczący Komisji Fotograficznej — Władysław Ferenc.

Przewodniczący Komisji Wydawniczej — dr Regina Fleszarowa.

Członkowie Zarządu Głównego: Kazimierz Domosławski, dr Władysław Miłata, pos. Lucjan Motyka, dr Mieczysław Orłowicz, Włodzimierz Reczek, prof. dr Władysław Szafer, Stanisław Tazbir, Kurat. Jan Wiktor, Zastępcy: inż. Feliks Kanelerz. Członkowie Komisji Rewizyjnej: Czerwiński Konstanty, Michał Jachnis, Kolodziejcki Jerzy, pos. Stanisław Osiecki, Otton Tomaszewski, Zofia Wołowska.

Terminy plenarnych posiedzeń Zarządu Głównego: 5 maja, 18 października 1947 r., 24 kwietnia i 26 maja 1948 r. Prezydium zbierało się raz na miesiąc dla omówienia spraw bieżących oraz przygotowania materiałów na Zarząd Główny oraz Zjazd Delegatów.

W wykonaniu uchwały Zjazdu Delegatów Zarząd Główny zorganizował w dniu 17 i 18 października 1947 roku uroczyste przewiezienie zwłok ś. p. **Al. Janowskiego** z prowizorycznego grobu w Komorowie do Kwatery Zasłużonych na Powązkach. Na uroczystości pogrzebowe przybyli z całej Polski liczni działacze krajoznawcy, delegacje młodzieży krajoznawczej, przedstawiciele społeczeństwa. Udział w pogrzebie wybitnych przedstawicieli Rządu podkreślał doniosłą rolę i wagę dzieła Zmarłego Honorowego Prezesa P. T. K. (sprawozdanie z pogrzebu podano w Nr. 7/14 Biuletynu P. T. K.) Obecnie powołany przez Zarząd Główny Komitet z prof. A. Ponikowskim na czele zajęty jest fundowaniem odpowiedniego nagrobka dla ś. p. Aleksandra Janowskiego.

Dla uczczenia pamięci Aleksandra Patkowskiego, zamordowanego w Oświęcimiu, V. Prezesa P. T. K., Zarząd Główny zainicjował opracowanie wyboru pism tego Wybitnego Krajoznawcy. Prace są w toku.

W zakresie organizacyjnym Zarząd Główny ma do zanotowania powołanie 10 nowych Oddziałów. Udział przedstawicieli Zarządu Głównego w okręgowych zjazdach w Kielcach i Wrocławiu wyjazdy Prezesa, Vice Prezesa oraz członków Prezydium do Oddziałów umożliwił bezpośredni kontakt Zarządu Głównego z działaczami z terenów Oddziałów P. T. K.

Zarząd Główny w planie swojej działalności przewidział utworzenie Okręgów P. T. K. we wszystkich miastach wojewódzkich. Dla Zarządów Okręgowych opracowany został specjalny regulamin. Ponieważ życie wykazało, że częstokroć Oddziały P. T. K., działające w miastach wojewódzkich dobrze spełniają rolę zarządów okręgowych, Zarząd Główny nie kładł nacisku na powoływanie specjalnych Zarządów Okręgowych, o ile w terenie nie odczuwano ich potrzeby. Do czasu powołania Okręgów ich rolę spełniać będą Oddziały w miastach wojewódzkich.

Dla wyszkolenia nowych zastępów działaczy organizacyjnych Zarząd Główny zorganizował w sierpniu ub. roku w Szczecinie kurs instruktorsko-krajoznawczy, na

który zgłosiło się również wielu młodych krajoznawców, wykorzystywanych obecnie z dużym pożytkiem w działalności organizacyjnej i programowej P. T. K.

Zgodnie z uchwałą Zjazdu Delegatów w Gdańsku Zarząd Główny przesłał do Oddziałów P. T. K. ankiety w sprawie ew. zmiany statutu P. T. K. Na ankietę powyższą odpowiedziało 7 Oddziałów. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że Oddziały nie widzą przeszkód w pracy, wypływających z obowiązującego obecnie statutu. Zgłoszone poprawki noszą charakter mało istotny i dla nich nie ma potrzeby zmieniania Statutu, gdyż zgłoszone zmiany można przeprowadzić drogą decyzji Prezydium Zarządu Głównego. Uwzględniając te opinie Zarząd Główny nie zgłasza na Zjazd w roku 1948 wniosku o zmianę statutu, pragnąc dla tego zagadnienia znaleźć inne rozwiązanie.

Baczną uwagę poświęcił Zarząd Główny sprawom **schronisk turystycznych**. W pierwszej mierze chodziło o zabezpieczenie lub uruchomienie naszych schronisk przedwojennych, jak nad Wigrami, w Zakopanem, Toruniu, Sandomierzu. Równocześnie należało podjąć starania o przejęcie nowych schronisk, w szczególności po niemieckich. Na cele schroniskowe P. T. K. uzyskało poważne kredyty w wysokości 26 milionów złotych, które są obecnie rozprawdane między zainteresowane Oddziały. Na plan pierwszy wysunął się Oddział P. T. K. w Olsztynie, który podjął się wielkiego zadania przejęcia i zagospodarowania 7 schronisk w malowniczych okolicach jezior mazurskich. W toku są również prace przy urządzeniu schronisk w Uście, Szczecinie, Wrocławiu, Szklarskiej Porębie, Sobótce, Toruniu, Augustowie, Sandomierzu, nad Wigrami. Schronisko im. ks. Stolareczyka w Zakopanem, przekazaliśmy Pol. Towarzystwu Tatrzańskiemu do administrowania.

Celem zaopatrzenia schronisk P. T. K. w łóżka, Zarząd Główny zakupił z demobilu P. U. R-u 500 łóżek polowych, które rozdzielono między zainteresowane Oddziały.

Wystawa Objazdowa P. T. K. p. n. Piękno Ziemi Odzyskanych w fotografii obsłużyła Warszawę, Łódź, Piotrków, Sandomierz, Lublin, Kielce, Tarnobrzeg. Dotrze i do innych miast w/g ustalonej marszruty.

W zakresie zagadnień wydawniczych Zarząd Główny wiele uwagi poświęcał w szczególności naszemu miesięcznikowi krajoznawczemu pt.: Ziemia. Po pokonaniu różnych trudności udało się doprowadzić do tego, że poszczególne numery „Ziemi” od maja 1948 r. ukazują się już aktualnie, co było stałym postulatem wszystkich członków P. T. K. „Ziemia” wydawana jest obecnie na papierze ilustracyjnym, czytana jest z zainteresowaniem zarówno przez czytelników dorosłych, jak i młodzież. Wiele egzemplarzy „Ziemi” dociera również zagranicę zarówno do pokrewnych organizacji turystycznych, bibliotek naukowych, jak i do pojedynczych prenumeratorów. Nakład obecny „Ziemi” wynosi 6000 egzemplarzy. Redaktorem „Ziemi” jest dr. Franciszek Uhoreczak.

Systematycznie również ukazuje się „Orli Lot”, organ Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej P. T. K., wychodzący pod redakcją prof. Leopolda Węgrzynowicza. Zarówno ładną szatą graficzną, jak i doбором materiału „Orli Lot” zyskuje sobie coraz to większe wzięcie.

Inne wydawnictwo — Biuletyn P. T. K. dodawany jest obecnie do „Ziemi”. W ten sposób „Ziemia” zy-

skala więcej miejsca na materiały redakcyjne, a przegląd spraw organizacyjnych za pośrednictwem zwiększonego nakładu Biuletynu dociera do szerszego ogółu.

W ramach umowy ze Spółdzielnią Wydawniczą „Czytelnik” przygotowuje się do druku szereg przewodników krajoznawczych. Na pierwszy ogień idą przewodniki po Szczecinie, Warszawie, Gdańsku, Łodzi. W przygotowaniu znajduje się również specjalna obszerna publikacja o Gdańsku w języku angielskim, a przeznaczona dla zagranicy. W publikacji tej uwzględniony zostanie moment polskich tradycji tego miasta. Wydawnictwo to finansowane jest przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Ministerstwo Ziemi Odzyskanych.

W ramach współpracy z „Naszą Księgarnią” przygotowuje się wydawnictwo pt.: Piękno Polski. Będą to albumiki z odpowiednio dobranymi zdjęciami fotograficznymi i tekstem. Popularne to wydawnictwo obejmuje na razie 10 tomów ze szczególnym uwzględnieniem Ziemi Odzyskanych.

W druku znajdują się 24 serie pocztówek krajoznawczych, wydanych przy pomocy finansowej Prezydium Rady Ministrów. Nakład każdej serii wynosi 5000 egzemplarzy.

Osobiste kontakty Prezesa P. T. K. z Prezesem Polskiego Tow. Tatrzańskiego umożliwiły **uzgodnienie** pewnych fragmentów **działalności** obu **pokrewnych instytucji**. Podobne kontakty nawiązano z Pol. Towarzystwem Geograficznym. Aczkolwiek w sprawie współpracy tych pokrewnych stowarzyszeń nie podpisano żadnej formalnej umowy, w życiu praktycznym na różnych odcinkach uzgadnia się pewne posunięcia, które w wyniku doprowadzić mogą do żywej współpracy i rozgraniczenia kompetencji. Przedstawiciele Zarządu Głównego nawiązali łączność z pokrewnymi działaniami pracy takich organizacji, jak Zw. Naucz. Polsk., Związek Prac. Spółdzielczych, współpracując z tymi organizacjami w zakresie krajoznawstwa i turystyki. Wszło już w zwyczaj, że zagadnienia krajoznawstwa i turystyki na różnych zjazdach związków zawodowych, konferencjach pracowniczych, oświatowych, referują przedstawiciele P. T. K. Specjalne artykuły o działalności P. T. K. ukazały się we „Wsi”, „Głosie Nauczycielskim”, „Geografii w szkole”, w czasopiśmie Ministerstwa Oświaty „Wczasy” i w innych. Również w prasie regionalnej nasi działacze zamieszczają liczne artykuły na temat krajoznawstwa.

Zaznaczyć należy, że sprawy krajoznawcze mają obecnie w prasie żywe poparcie, co umożliwia nam docieranie z ideologią krajoznawczą do szerokich mas.

KOŁA KRAJOZNAWCZE MŁODZIEŻY SZKOLNEJ P. T. K.

Specjalną troską otoczył Zarząd Główny dobrze rozwijające się Kola Krajoznawcze Młodzieży Szkolnej, nad którymi z ramienia Zarządu Głównego rozciąga opiekę Komisja Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej P. T. K. pod przewodnictwem prof. Leopolda Węgrzynowicza z Krakowa.

Obszerniejsze sprawozdanie z działalności Komisji Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej podaliśmy w poprzednim Nr 2 (17) Biuletynu P. T. K.

Na tym miejscu zaznaczamy, że zastępca przewod-

niezającego Komisji jest Jadwiga Jaroszowa z Warszawy, sekretarzem generalnym Komisji — Leszek Kljma z Warszawy, sekretarzem Komisji w Krakowie jest Piotr Czapiak. Poza tymi osobami w Komisji pracują Józefa Berggruen, dr. Maria Dobrowolska, Zofia Domaniewska, Marian Gotkiewicz, dr. Gabriel Leńczyk, dr. Rodion Mochnacki, Józef Staško — wszyscy z Krakowa, a z Warszawy J. Kondracka, J. Jasiobędzka.

Zespół Krakowski Komisji pod przewodnictwem prof. Leopolda Wegrzynowicza czuwa nad działalnością programową Kół, zespół warszawski zaś pod przewodnictwem Jadwigi Jaroszewej — nad stroną organizacyjną.

Według przybliżonych danych na terenie Polski działa ok. 400 Kół Krajoznawczych Młodzieży, liczących 20.000 członków. Sprawozdania z rocznej działalności za 1947 rok nadesłało do Komisji 112 Kół.

Imponujący Zjazd Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej w Warszawie w dniach 6 — 9 maja 1948 roku wykazał ogromną żywotność zorganizowanej w Kola Młodzieży Krajoznawczej. O zjeździe tym piszemy na innym miejscu niniejszego Biuletynu.

Poza szczegółami opublikowanymi w poprzednim numerze Biuletynu zaznaczyć należy, że Komisja Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej ma już zorganizowane następujące Komisje Okręgowe: Krakowską, Śląską, Gdańską, Rzeszowską, a organizuje się również Szczecińską. Działający pod egidą Komisji Ośrodek Krajoznawczy w Krakowie, zorganizował w ciągu roku trzy konferencje w dniach 25 kwietnia, 13 czerwca, 27 listopada. W czasie tych konferencji wygłoszono szereg interesujących referatów, a udział w konferencji wzięli delegaci Kół z różnych Okręgów.

Obozy Krajoznawcze zorganizowali: St. Piątek z Rzeszowa — obóz w Kościerzynie, dr. Tadeusz Prus Wiśniowski — obóz nadmorski, mgr. Janina Mikucińska z Częstochowy — obóz w Leśnicy na Podhalu, dr. M. Czekalska — obóz na Ziemi Lubuskiej.

DZIAŁALNOŚĆ ODDZIAŁÓW P. T. K.

Stan organizacyjny. W roku 1947 zarejestrowanych było 51 Oddziałów P. T. K., z tych 3 działały raczej jako punkty zbiorowej prenumeraty czasopism P. T. K. 44 Oddziały nadesłały sprawozdania z rocznej działalności, zaś 4 oddziały mimo ponaglenia nie spełniły obowiązku organizacyjnego i sprawozdania nie nadesłały. Są to Oddziały w Jaśle, Klodzku, Krośnie, i Zimbricach. W pierwszych miesiącach 1948 roku powołano nowych 10 Oddziałów, w tym również Oddział w Rzeszowie, dzięki czemu obecnie mamy Oddziały P. T. K. we wszystkich miastach wojewódzkich i większych ośrodkach Polski. Razem obecnie P. T. K. liczy 61 Oddziałów i 3740 członków. Jeżeli do tej liczby dodamy ok. 20.000 członków Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej P. T. K. będziemy mieli obraz obecnego naszego stanu organizacyjnego.

Oddziały nasze działają w trudnych warunkach. Najczęściej nie posiadają własnego lokalu stałego. W historycznych zamkach i ratuszach mają swoją siedzibę Oddziały w Piotrkowie, Pabjanicach, Gdańsku, Łęczycy, Słupsku, Stargardzie. Bardzo skromne środki finansowe jakimi operują Oddziały znacznie utrudniają prace. Podstawą działalności finansowej Oddziałów jest najczęściej 30-o złotowa składka miesięczna

od członka. Z tych 30 złotych 20 złotych odprowadza się do kasy Zarządu Głównego z tytułu par. 12 statutu, zaś 10 złotych od członka pozostaje w kasie Oddziału. Mimo tych trudnych warunków Oddziały realizują dość rozległą akcję programową.

Akcję Odczytową zorganizowały 22 Oddziały P. T. K. mając w rocznym dorobku 109 odczytów przy udziale 8.570 słuchaczy. Do odczytów najczęściej wykorzystywany jest epidiaskop. Największą liczbą odczytów wykazał się może Oddział Warszawski (30 odczytów) oraz Oddział w Słupsku (12 odczytów).

Wybitnie rozwojową linię wykazuje organizowana przez nasze Oddziały **akcja wycieczkowa**, podjęta w roku 1947 przez 32 Oddziały. W roku sprawozdawczym 33 Oddziały P. T. K. zorganizowały 403 wycieczki własne przy udziale 17.000 uczestników. W tej pracy na plan pierwszy wysuwają się następujące Oddziały: Warszawa — 125 wycieczek własnych — 6.977 uczestników, Poznań 36 wycieczek własnych — 2.506 uczestników, Kraków — 35 wycieczek własnych — 1.000 uczestników, Gdańsk — 33 wycieczki — 836 uczestników, Lublin 25 wycieczek — 927 uczestników, Szczecin 16 wycieczek własnych — 356 uczestników, Piotrków 14 wycieczek — 459 uczestników, Stargard nad Iną 12 wycieczek — 2.550 uczestników, Zielona Góra 12 wycieczek — 500 uczestników. Stargard może się poszczycić masowymi wycieczkami do dalszych miejscowości przy wykorzystaniu nieraz specjalnych pociągów wycieczkowych.

Wycieczki zgłoszone przyjmowały 22 Oddziały, mając do zanotowania 244 wycieczki przyjęte z liczbą 13.000 uczestników.

Najwyższymi liczbami wykazać się mogą następujące Oddziały: Szczecin — 51 wycieczek przyjętych — 5.784 uczestników, Lublin 40 wycieczek — 1.634 uczestników, Warszawa 40 wycieczek — 1.549 uczestników, Olsztyn 32 wycieczki — 1.259 uczestników, Poznań 20 wycieczek — 547 uczestników, Gniezno 14 wycieczek — 652 uczestników, Bydgoszcz 10 wycieczek — 310 uczestników.

Biura turystyczne oparte na bezinteresownej pracy członków Zarządu wykazują 3 Oddziały.

Kursy dla przewodników zorganizowało 13 Oddziałów, mianowicie: Bydgoszcz, Gdańsk, Gniezno, Kielce, Kraków, Łęczycy, Piotrków, Sandomierz, Szczecin, Toruń, Zielona Góra, Puławy, Częstochowa.

Znakowania szlaków wycieczkowych dokonały Oddziały w Krakowie, Warszawie i Słupsku.

Jeżeli oprzytomnimy sobie skromne środki finansowe, jakimi dysponują Oddziały, przepracowanie naszych działaczy krajoznawczych i fakt, że Oddziały P. T. K. opierają swe prace na bezinteresownych usługach członków, powyższe liczby, ilustrujące obsługę krajoznawczo-turystyczną w r. 1947 nabierają specjalnego znaczenia.

W dziale **schronisk turystycznych** Oddziały P. T. K. przygotowują się do szerszej działalności; obecnie zajęte są ich remontem i urządzeniem, gdyż wojna srodze naruszyła stan posiadania w schroniskach. Niektóre Oddziały mogą się już wykazać poważnymi osiągnięciami, i tak: Olsztyn dysponuje urządzonym schroniskiem, liczącym 100 łózek. W okresie sprawozdawczym zarejestrowano tu 6.000 noclegów. Schronisko P. T. K. w Sobótce ma do zanotowania przeszło 600 udzielonych noclegów i przepływ 5000 gości. Przez na-

sze schronisko nad Wigrami (Oddział w Suwałkach) przewinęło się 1.500 turystów. W schronisku Kampinos (Oddział Warszawski) udzielono 250 noclegów. Schronisko P. T. K. w Ustce (Oddział w Słupsku) udzieliło 217 noclegów. Czynne jest schronisko Oddziału Gnieźnieńskiego na Ostrowiu Lednickim, w Bydgoszczy (prowizoryczne), Jeleniej Górze (prowizoryczne), w Puławach (w szkole). Urządza się schroniska w Szklarskiej Porębie, Sandomierzu, Toruniu, Stargardzie, Szczecinie, Wrocławiu, Myślenicach, Augustowie w Złotym Potoku (Oddział Częstochowski), na Św. Krzyżu i 14 schronisk na Mazurach i Warmii.

Zagadnienie zbiorów muzealnych P. T. K. do tej pory nie zostało definitywnie załatwione. Referent tego zagadnienia w Zarządzie Głównym P. T. K. dr K. Zawadowski opracowuje zasadniczą w tej sprawie koncepcję, którą uzgodni się z Naczelną Dyrekcją Muzeów. Rejestrujemy zbiory muzealne w następujących Oddziałach: Tomaszów Maz. (dokonano uroczystego otwarcia Muzeum w obecności Prezesa P. T. K. dr St. Leszczyckiego), Piotrków Tryb. (po odbudowaniu Zamku Kazimierzowskiego nastąpi otwarcie Muzeum Regionalnego), Włocławek (udostępnione), Kielce (w depozycie Muzeum Kieleckiego), Łowicz, Pabianice (w depozycie), Płock, Sandomierz, a zaczątki zbiorów w Białymstoku, Kętrzynie, Myślenicach, Słupsku, Sobótce, Warce, Stargardzie.

Biblioteki P. T. K. reprezentuje Biblioteka krajoznawcza Zarządu Głównego w Warszawie. Przewieziona została do lokalu naszej Centrali przy ul. Smulikowskiego 6/8, gdzie książki rozmieszczono na półkach. Obecnie dwie osoby zajęte są katalogowaniem i uporządkowaniem książek, map, rycin, roczników, czasopism. Biblioteka liczy ok. 7000 pozycji. Dopelniana jest aktualnie ukazującymi się książkami i mapami. Większe biblioteki posiadają Oddziały: w Krakowie (600 dzieł), Piotrkowie (2000 dzieł), Radomiu (1500 dzieł), Białymstoku (350 dzieł) oraz innych 12 Oddziałów.

Zbiory fotograficzne Zarządu Głównego zostały już skatalogowane i prawie w całości uporządkowane. Stanowią one poważne źródło do ilustracji dla naszych wydawnictw. Zbiory osiagają ok. 3.000 pozycji. W większości fotografii dotyczy obecnie Ziemi Odzyskanych. Poza tym 12 Oddziałów P. T. K. posiada własne zbiory fotograficzne, dotyczące danego regionu.

Różne. Oddział w Piotrkowie prowadzi odbudowę Zamku Kazimierzowskiego w Piotrkowie. Oddział w Łęczycy czuwa nad zabezpieczeniem miejscowego zamku. Oddział w Tarnobrzegu współdziała przy zabezpieczeniu zamku w Baranowie. Oddział w Stargardzie odbudowuje historyczną Bramę Młyńską. Piotrkowski Oddział zorganizował 4 wielkie widowiska regionalne pt.: Z pieśnią po Polsce. Widowisko oglądało 4.000 osób. Oddział w Słupsku wydał przewodnik po Słupsku w nakładzie 2.000 egz. Oddział w Lublinie przygotowuje album pt.: Architektura Lublina. Oddział w Sobótce wydał przewodnik po Sobótce. Oddział w Zielonej Górze na święto winobrania wydał specjalny Przewodnik-Informator.

Zmudną, bezinteresowną pracą zespoły naszych działaczy realizują na terenie Państwa hasło krajoznawcze: przez poznanie do umiłowania kraju. Idea krajoznawcza dociera do coraz szerszych zastępów. Ogarnia też tysiące naszej młodzieży, co naszej pracy daje gwarancje trwałości.

ZJAZD MŁODZIEŻY KRAJOZNAWCZEJ W WARSZAWIE

W dniach 6-9 maja br. odbył się w Warszawie Pierwszy Zjazd Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. O tym, jakie zainteresowanie wywołał Zjazd świadczy fakt, że Kola zgłosiły na Zjazd przeszło dwa tysiące uczestników. Taka liczba uczestników Zjazdu była nie do opamiętania przez zniszczoną Warszawę, dlatego też Komitet Zjazdowy zmuszony był do ograniczenia liczby przyjezdnych uczestników do 500 z tym, że resztę uczestników wypełnią Kola warszawskie lub podwarszawskie, nie wymagające noclegów.

W dniu 6 maja o godz. 8 rano przed odbudowaną Baryczkowską kaplicą Katedry Warszawskiej zgromadziły się liczne rzesze uczestników Zjazdu dla wysłuchania Mszy Św. Podniosłe kazanie dla uczestników Zjazdu wygłosił ks. proboszcz Kliszko. Po nabożeństwie na Rynku Starego Miasta uformował się ogromny pochód, liczący z górą 800 uczestników z transparentami, w barwnych strojach regionalnych, z wielkim wieniec na czele. Mając na czele członków Prezydium Zarządu Głównego P. T. K., Komitet Zjazdowy, pochód wyruszył w stronę grobu Nieznanego Żołnierza.

Tu po uformowaniu czworoboku, złożeniu wieńca na grobie Nieznanego Żołnierza, minął ciszy uczczona pamięć bohaterów, poległych za Niepodległość. Delegaci wszystkich Okręgów Polski wpisali się do księgi pamiątkowej.

Młodzież krajoznawcza składa wieniec na Grobie Nieznanego Żołnierza.

O godz. 11 min. 30 otwarty został Pierwszy Powojenny Zjazd Młodzieży Krajoznawczej w wielkiej sali Związku Nauczycielstwa Polskiego. Sala była pięknie udekorowana, Staraniem Zarządu Miejskiego w Warszawie urządzono w sali zjazdowej wystawę obrazów pod hasłem: Warszawa w sztuce. Swoje kioski w sali zjazdowej uruchomiły następujące firmy wydawnicze: Czytelnik, Nasza Księgarnia i Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych. Własny Kiosk posiadał Oddział Warszawski P. T. K. Sala wypełniła się młodocianymi uczestnikami do ostatniego miejsca. Pierwsze rzędy zajęli goście.

Zjazd zagał Prezes Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego prof. dr. Stanisław Leszczycki, witając go-

ści, młodzież oraz Opiekunów. Przemówienia powitalne wygłosili: w imieniu Ministra Oświaty Wiceminister Garnarezyk, w imieniu Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego Prezes tej instytucji min. Wolski, w imieniu Związku Nauczycielstwa Polskiego Prezes Kazimierz Maj. Na przewodniczącego Zjazdu powołano prof. Leopolda Węgrzynowicza z Krakowa.

Zasadniczy referat o działalności Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej wygłosił dr St. Leszczycki, Prezes P. T. K. Gdy mówca wspominał zasługi przewodniczącego Zjazdu prof. Leopolda Węgrzynowicza, twórcy Kół Krajoznawczych, sala urządziła sędziwemu profesorowi gorącą owację.

Następnie w uroczystym nastroju Zjazd przyjął specjalną rezolucję, w której składa hołd poległym Bohaterom walk o wolność, uroczysty hołd Prezydentowi Rzeczypospolitej, deklaruje ofiarą pracę dla dobra Demokratycznego Państwa, oraz wita z uznaniem włączenie w granice Państwa prastarych ziem piastowskich w granicach Odry i Nyssy. Deklarację odczytał jeden z młodocianych uczestników Zjazdu, poczym zebrani odśpiewali Rote.

Referat o historii Kół Krajoznawczych Mł. Szk. P. T. K. wygłosił prof. Węgrzynowicz z Krakowa, a referat pt. Młodzież a odbudowa Warszawy — red. Wacław Wojnacki.

W godzinach popołudniowych uczestnicy Zjazdu udali się do Belwederu.

Przed tarasem belwederskim ustawiły się szeregi młodzieży krajoznawczej grupami w strojach regionalnych na czele. Na tarasie zebrał się przedstawiciel Zarządu Głównego P. T. K. z Prezesem min. Leszczyckim na czele, oraz delegacje poszczególnych Okręgów. Gdy Prezydent Rzeczypospolitej Bolesław Bierut ukazał się na tarasie dla powitania Zjazdu, uczestnicy odśpiewali Hymn Państwowy.

Prezydent Rzeczypospolitej Bolesław Bierut przyjmuje Złotą Odznakę Honorową P. T. K.

Prezes P. T. K. przedstawił Panu Prezydentowi Prezydium Zjazdu, poczym jedna z młodych krajoznawczyń powitała Pana Prezydenta serdecznym przemówieniem, wręczając Mu Honorową Złotą Odznakę P. T. K., a inny młody krajoznawca odczytał tekst uchwalonej na Zjeździe uroczystej rezolucji. Okrzyk na cześć Pana Prezydenta podchwycony został przez tysięczną rzeszę uczestników Zjazdu i trzykrotnie gromkim głosem powtórzony. Pan Prezydent w krótkim przemówieniu

podziękował za miłą Mu wizytę i odznakę, poczym zaprosił delegację zjazdową w liczbie 40 osób, do salonów belwederskich na krótką konferencję informacyjną. Cała uroczystość przed Belwederem była transmitowana przez Polskie Radio. Zaznaczyć należy, że dzięki Społecznemu Komitetowi Radiofonizacji Kraju Zjazd uzyskał bezinteresownie wzmacniacze na sali zjazdowej, nagranie najważniejszych momentów Zjazdu, oraz zorganizowanie wycieczki do studia Polskiego Radia.

W pięknej sali konferencyjnej Belwederu przy stole w kształcie podkowy zasiadł Pan Prezydent, mając z prawej strony Prezesa P. T. K. prof. St. Leszczyckiego, prezesa P. T. T. min. Wolskiego, zaś z lewej min. Garnarezyka i prof. Leopolda Węgrzynowicza. Wokół na wygodnych fotelach zasiadła młodzież krajoznawcza, członkowie Prezydium P. T. K. oraz Komisji Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej P. T. K. Pan Prezydent zaprosił młodzież do złożenia sprawozdań z prac i trosk Kół Krajoznawczych. Improvizowane co do formy sprawozdania przedstawiciele poszczególnych Kół wypadły bardzo wdzięcznie. Mimo, że młodzież była onieśmielona obecnością Najwyższego Dostojnika Państwa i niespodziewaną dla niej wizytą w Belwederze, wypowiadała się w pięknej formie, śmiało i żywo. Pan Prezydent wykazał dla spraw krajoznawczych młodzieży duże zainteresowanie, czemu dał wyraz w końcowym dłuższym przemówieniu.

Po zakończeniu wizyty młodzież zwiedziła parterowe sale pałacu belwederskiego oraz wspaniały park. Wizyta u Pana Prezydenta Rzeczypospolitej wywołała wśród młodzieży ogromne wrażenie. Zapamiętają ją również i Opiekunowie Kół, którzy mieli możliwość zasknięcia się z Panem Prezydentem.

W godzinach wieczorowych tegoż dnia w sali zjazdowej odbyła się wieczornica krajoznawcza, na którą zostały występnie wybitnych artystów scen stołecznych w montażu artystycznym poświęconym Warszawie, oraz występy grup regionalnych młodzieży krajoznawczej z Kraju.

W drugim dniu Zjazdu około 800 uczestników zebrało się w sali sejmowej, gdzie na miejscu zapoznano się z techniką i organizacją prac naszego parlamentu. Poczym grupami zwiedzano Warszawę. Po południu Zjazd rozbił się na dwa czony. Opiekunowie Kół obradowali oddzielnie pod przewodnictwem prof. L. Węgrzynowicza, zaś młodzież oddzielnie pod przewodnictwem Jadwigi Jaroszowej z Warszawy. Na sekcji Opiekunów referaty wygłosili prof. Węgrzynowicz i Piotr Czapik z Krakowa. Na sekcji młodzieży trzy referaty organizacyjne wygłosili referenci spośród młodzieży. Po ożywionej dyskusji obie sekcje przyjęły własne wnioski, które zostały odczytane jeszcze raz na wspólnym zebraniu młodzieży i opiekunów. Na tej sesji przewodniczący prof. Węgrzynowicz zamknął obrady Zjazdu, zapowiadając wielką wycieczkę do Olsztyna.

Wieczorem młodzież wypełniła salę Teatru Polskiego, gdzie dla Zjazdu wystawiono Cyda.

O północy z górą 500 uczestników Zjazdu pod kierownictwem v. Przew. Zarządu Głównego J. Kolodziejczyka wyjechało specjalnym pociągiem z Dworca Wschodniego do Olsztyna. W Olsztynie tę ogromną wycieczkę powitał specjalny Komitet z Prezydentem miasta oraz wojewodą mgr. Jaśkiewiczem na czele. Orkiestra grała marsze powitalne. Pod opieką miejscowych

krajoznawców grupy wycieczkowe udały się na punkty noclegowe, przy których młodzież olsztyńska witała gości kwiatami. Po umyciu się i posiłku grupy wycieczkowe zwiedziły Olsztyn, który przy każdym obok krajoznawczym wystawił specjalnych przewodników. W godzinach popołudniowych w sali miejscowego Teatru odbyła się uroczysta akademія z udziałem pp. Wojewody mgr. Jaśkiewicza oraz b. wojewody Wilamowskiego oraz występiam licznych mazurskich zespołów regionalnych.

W dniu 9 maja wycieczka wyjechała do Giżycka, skąd statkami udano się od Giżycka poprzez Mikolajki, Sniardwy na objazd najpiękniejszej trasy wycieczkowej wodnej aż do Rucian. Podróż parostatkiem trwała 7 godz.

Oddział Olsztyński przygotował dla wszystkich uczestników wycieczki specjalne wydawnictwo z mapką tras wodnych, lecz wskutek przeoczenia paczka z tymi mapkami dotarła za późno do Warszawy. Komitet Zjazdowy rozesłał te mapki do Kól, które brały udział w Zjeździe. W czasie wycieczki objaśnień udzielał kierownik wycieczki Józef Kolodziejczyk oraz dr Mieczysław Orłowicz, członkowie Prezydium Zarządu Głównego P. T. K. W Mikolajkach powitał wycieczkę miejscowy Komitet ze starostą powiatowym na czele. Organizacja fragmentu warszawskiego i mazurskiego Zjazdu była bardzo dobra.

Młodzież ze Zjazdu wyniosła silne wrażenie.

Najbliższy Orli Lot poświęcony zostanie Zjazdowi. Wypełniony zostanie pracami młodzieży oraz fotografiami, gdyż Zjazd obsługiwany był przez własnych młodocianych fotografów.

Już w Warszawie w drugim dniu obrad Zjazdu wydano specjalną jednodniówkę z pierwszymi wrażeniami.

Należy się liczyć z tym, że Pierwszy Powojenny Zjazd Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej P. T. K. w dużej mierze przyczyni się do dalszego rozwoju Kół oraz pogłębienia metod pracy.

Z ŻYCIA PIOTRKOWSKIEGO ODDZIAŁU P. T. K.

W niedzielę 11 kwietnia br. odbyło się Walne sprawozdawcze Zebranie Członków Oddziału. Zebranie było b. liczne i odbyło się przy wypełnionej sali. Ze sprawozdania Zarządu Oddziału można było dowiedzieć się, że Oddział liczy 210 członków (w ub. r. 102), że członkowie Zarządu pracowali w 4 sekcjach: Muzealno-bibliotecznej, Wydawniczo - Odczytowej, Fotograficznej i Wycieczkowej (14 wycieczek). Każda z tych Sekcji poszczycić się może wynikami pracy. Z innych rodzajów działalności Oddziału wymienić należy zorganizowanie widowiska regionalnego pt.: „Z pieśnią po Polsce“, które oglądało przeszło 3.000 osób i wystawy „Ziem Odzyskanych“, którą zwiedziło 4.000 osób: Oddział opiekuje się Kolem Krajoznawczym uczniów gimn. B. Chrobrego i czyni starania, aby na terenie każdej szkoły powstało Koło Krajoznawcze.

Do rozwoju Oddziału przyczyniło się wiele prowadzone przez Oddział Biuro Turystyczne. Oddział otworzył w powiecie cztery delegatury, które walnie sprzyjają szerzeniu się ideologii Krajoznawczej.

Prace Oddziału hamowane są brakiem lokalu, dlatego czynione są starania w Zarządzie Miejskim o uzyskanie własnej siedziby, jak również o uruchomienie

schroniska wycieczkowego. Sprawy te są na drodze do realizacji, ponieważ ustosunkowanie się Władz Miejskich i Powiatowych do Naszego Towarzystwa, jest bardzo przychylnie.

Zamierzenia Oddziału na przyszłość obejmują prócz wyżej wymienionych spraw udostępnienie dla publiczności Muzeum P. T. K. i biblioteki (nieczynnych dotąd z powodu przebudowy lokalu).

W wyniku wyborów prezesem nowego Zarządu wybrany został ponownie Ob. Ribner Jan, a na członków Zarządu: Ob. Badek Antoni, inż. Budlewski Eugeniusz, Brylska Maria, Dybkowska Elżbieta, Dybkowski Stefan, Wolnicki Wacław, Jeż Stefan, nac. Musiałowicz Marian, Matusiak Aleksander, Mjarczyńska Janina, Michałik Zygmunt, Rembek Maria, Rutkowska Józefa, Smoleńska Anna, Sieradzka Zofia, Szklenik Napoleon i Witanowska-Kozłowska Bożena.

Oddział zdobył sobie opinię pożytecznej i żywej placówki społecznej, dzięki czemu odbywa się stały napływ nowych członków.

ODDZIAŁ P. T. K. W RZESZOWIE.

W dniu 25 kwietnia rb. odbył się w Rzeszowie powiatowy zlot młodzieży krajoznawczej z udziałem naukowców, rodziców i zaproszonych gości.

Na poranek wstępny złożyły się występy uczniów II państwowego gimnazjum i liceum, oraz gimnazjum i liceum dla dorosłych, tańce w wykonaniu członków Koła Krajoznawczego ze szkoły powszechnej w Jasjonce, występy chóru I i II państw. gimn. i liceum pod kierownictwem prof. Józefczyka oraz deklamacje.

Zlot otworzył prof. Stanisław Piątek, po czym interesujący referat na temat: Jak zostałem krajoznawcą, wygłosił prof. Józef Staško. Zebrani wysłuchali sprawozdań poszczególnych Kół powiatu rzeszowskiego.

Po zlocie odbyło się zebranie organizacyjne rzeszowskiego Oddziału P. T. K. Przewodniczącym Oddziału został prof. Stanisław Piątek, sekretarzem instr. Fr. Pólchlopek, skarbnikiem dyr. Barecki.

W ten sposób mamy do zarejestrowania Oddział P. T. K. w Rzeszowie, który jako miasto wojewódzkie był jedynym miastem tego typu bez Oddziału P. T. K. Nowemu Zarządowi Oddziału Zarząd Główny przesłał życzenia owocnej pracy.

ODDZIAŁ P. T. K. W KRAKOWIE.

Na ostatnim zebraniu ogólnym wybrano nowy zarząd Oddziału Krakowskiego P. T. K. w składzie następującym: Prezes dr. W. Milata, wiceprezesi mgr. A. Michałik, mgr. S. Pagaczewski, sekretarz S. Rieś, zastępca mgr. E. Wierczek, skarbnik mgr. Cz. Blajda. Członkowie: dr. W. Medwecki, prof. K. Sosnowski, Zofia Śmiałowska, S. Batko, mgr. K. Bromek, mgr. B. Winił, S. Wrońska, Z. Szumski. Ponadto w skład Zarządu wchodzi delegaci Komisji Kół Krajoznawczych Mi. Szk., Towarzystwa Uniwersytetów Ludowych, Ligi Ochrony Przyrody.

Z PABIANIC.

Siedzibą Oddziału Pabianickiego P. T. K. jest obecnie Zamek kapituły Krakowskiej. Prezesem Zarządu

Oddziału został dr Witold Eichler, wiceprezesem Józef Malinowski, sekretarzem M. Dobrzyński, skarbnikiem W. Chodkowska, członkami Zarządu: Józef Kasperkiewicz, dyr. Fr. Hilezer, Marian Jurakowski.

WYCIECZKI NA OSTRÓW LEDNICKI

Oddział P. T. K. w Gnieźnie komunikuje, że wycieczki na Ostrów Lednicki w celu zwiedzania ruin muszą za wczasu uzyskać zezwolenie Woj. Urzędu Konserwatorskiego w Poznaniu. Inaczej na teren Ostrowia Lednickiego nie będą wpuszczone.

SCHRONISKO TURYSTYCZNE P. T. K. W BYDGOSZCZY

Staraniem Zarządu Oddziału Bydgoskiego P. T. K. uruchomione zostało w Bydgoszczy pierwsze schronisko turystyczne. Schronisko mieści się w pięknym gmachu Robotniczego Domu Kultury przy hotelu TUR, Al. 1 maja Nr. 14.

Towarzystwo Uniwersytetów Robotniczych odstąpiło na ten cel dwie sale, gdzie znalazło pomieszczenie 20 łóżek. W razie potrzeby P. T. K. dysponuje większą liczbą miejsc w jednej ze szkół w śródmieściu. Wycieczki należy zgłaszać do PTK w Bydgoszczy przy Średniej Szkole Zawodowej Nr. 4, tel. 18-49.

Nowe władze Oddziału stanowią: dr Nieduszyński, prof. Glessmer, Borucki, Szmidt, Rogowska, Remiszewski, Gólkowski, inż. Licznarski i red. Kołodziejczyk.

ODDZIAŁ P. T. K. W OSTROWCU KIELECKIM

Na zebraniu organizacyjnym w dniu 23 kwietnia br. restytuowano Oddział P. T. K. w Ostrowcu Kiel. Przed wojną Oddział PTK miał w Ostrowcu około 200 członków, posiadał piękne Muzeum Ziemi Opatowskiej. Muzeum to w czasie działań wojennych przewieziono częściowo do Radomia, Zarząd Oddziału zamierza dawne Muzeum restytuować. Prezesem został Tadeusz Rekwirówicz, Vice prezesem Maria Zakowska i Maciej Turno, sekretarzem Jan Kolecki, skarbnikiem Henryk Hoyer, członkami Edmund Ginter i Jan Szymański.

Siedziba Oddziału: Gimnazjum i Liceum Handlowe w Ostrowcu Kiel.

DAJSZY CIĄG OFIAR NA POMNIK Ś. P. AL. JANOWSKIEGO:

	Zł.
1. Prof. Aleksandrowicz Jerzy Stanisław — Warszawa	1,000
2. Kołodziejcki Jerzy — Warszawa	1,000
3. Lampe Wanda — Warszawa	1,000
4. Lampówna Wanda — Warszawa	500
5. Prof. Miłobędzki Tadeusz — Warszawa	1,000
6. Inż. Szpotański Kazimierz — Warszawa	5,000
7. Prof. Witkiewicz Jan — Warszawa	1,000
8. Mgr. Zwierz Stanisław — Mińsk Mazowiecki	500
9. YMCA — Warszawa	10,000
10. Automobil Klub — Warszawa	1,000
11. Orbis — Centrala — Warszawa	2,000
12. Nasza Księgarnia — Warszawa	500
13. Wydawnictwo S. Arcta — Warszawa do przeniesienia	25,500

	z przeniesienia	25,500
14. Personal Biura-Delegat Min. Oświaty do Spraw Ochrony Przyrody — Kraków	500	
15. Polskie Towarzystwo Geograficzne—Warszawa	2,000	
16. Towarzystwo Uniwersytetów Ludowych R. P. — Warszawa	5,000	
17. Zarząd Główny Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici” — Warszawa	5,000	
18. Związek Nauczycielstwa Polskiego Zarząd Główny — Warszawa	5,000	
19. Związek Nauczycielstwa Polskiego Oddział Stołeczny — Warszawa	2,000	
20. Naczelny Związek Harcerstwa Polskiego — Warszawa	2,000	
21. Oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego — Gniezno	500	
22. Oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego — Poznań	1,990	
23. Oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego — Toruń	1,000	
24. Oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego — Warka	550	
25. Kolo Krajoznawcze Młodzieży Państwowego Liceum i Gimnazjum w Bochni	300	
26. Kolo Krajoznawcze im. Al. Janowskiego przy Państwowym Żeńskim Gimnazjum Krawieckim w Toruniu	270	
27. Kolo Krajoznawcze przy Podstawowej Szkole w Tucznej Babie	320	
28. Kolo Krajoznawcze przy Gimnazjum i Liceum Ziemi Kujawskiej we Włocławku	700	

52,630

z poprzednich list 75,254

Razem 127,884

SKŁADKI Z TYT. PAR. 12 STATUTU.

Skarbnik Zarządu Głównego potwierdza niniejszym odbiór składek Oddziałów P. T. K. z tytułu par. 12 Statutu.

Marzec 1948: Kętrzyn zł. 1,200, Kraków zł. 6,000, Łęczycza zł. 6,120, Płock zł. 7,080, Włocławek zł. 2,500;

Kwiecień 1948. Częstochowa zł. 8,100, Działdowo zł. 2,900, Kętrzyn zł. 240, Pabianice zł. 4,080, Piotrków zł. 11,600, Płock zł. 3,600, Toruń zł. 2,840.

ODDZIAŁY POLSKIEGO TOWARZYSTWA KRAJOZNAWCZEGO 1948 ROK.

1. Augustów — Starostwo.
2. Białystok — Fabryczna 25-a.
3. Biskupiec — woj. Olsztyńskie, pow. Reszel.
4. Bydgoszcz — Libelta 5.
5. Częstochowa — Raclawicka 2.
6. Działdów — Inspektorat Szkolny.
7. Elbląg — Ratuszowa 10.
8. Gdańsk—Województwo, Wydział Kultury i Sztuki.
9. Głzycko (Łuczany) — Kościelna 9.

10. Gniezno — Stalina 6 m. 4.
11. Inowrocław — Jacewo 40, szkoła powszechna.
12. Jasło — Wyspiańskiego 4, Wydział Powiatowy.
13. Jelenia Góra — Al. Wolności 36 (Dom Sportów Turystycznych)
14. Kalisz — Plac 11 Listopada.
15. Katowice — Rynek Główny 11 m. 2.
16. Ketrzyn — Powstańców Warszawy 1.
17. Kielce — Plac Partyzantów 1/2/3.
18. Kłodzko — Aliantów 5; Liceum Pedagogiczne.
19. Kolobrzeg — Ratusz K. K. O.
20. Końskie — ul. Krakowska 6.
21. Kraków — Grodzka 64; Instytut Geograficzny.
22. Krosno — ul. Staszica; Wydział Powiatowy.
23. Lidzbark Warm. — Starostwo, referat Kultury i Sztuki.
24. Lublin — Krakowskie Przedmieście 39, pokój 7.
25. Łęczyca — Plac Kościuszki 32.
26. Łowicz — Inspektorat Szkolny.
27. Łódź — Jaracza 82 m. 1.
28. Międzyzdroje — Zarząd Miejski.
29. Miedzyrzec — Starostwo.
30. Mrągowo — Starostwo.
31. Myślenice — Wyspiańskiego 2.
32. Olkusz — Jana Kantego 2.
33. Olsztyn — Bałtycka 1.
34. Ostrowiec Świętokrzyski — Siemieńska 34, p. Maria Zakowska.
35. Pabianice — Plac Dąbrowskiego 1, Zamek.
36. Piotrków Trybunalski — Plac Zamkowy 4, Zamek.
37. Płock — Zarząd Miejski, prezes Jan Mozyrko.
38. Poleczyn Zdrój — Plac Wolności Gimnazjum.
39. Poznań — Marszałka Focha 14.
- 40/41. Radom — Piłsudskiego 12, Muzeum Miejskie.
- 40/41. Puławy
42. Radomsko — Powiatowy Zarząd Drogowy.
43. Rzeszów — II Państwowe Liceum i Gimnazjum, ul. Krakowska, p. prof. Stanisław Piątek.
44. Sandomierz — Zeromskiego 6.
45. Słupsk — Ratusz, pokój 82.
46. Sobótka — pow. wrocławski, p. G. Rzeszowski.
47. Sochaczew — Gawłowska 2.
48. Stargard — Bieruła 17.
49. Suwałki — Kościuszki 69.
50. Szamotuły —
51. Szczecin — Aleja Wojska Polskiego 75 (Dom Ligi Morskiej).
52. Tarnobrzeg — prezes K. Bochniewicz, sędzia grodzki.
53. Tomaszów Mazowiecki — św. Antoniego 24.
54. Toruń — Legionów 24.
55. Wałbrzych — Słowackiego 16.
56. Warszawa — Wilcza 22 m. 8.
57. Warka — Warszawska 1.
58. Węgorzewo — Kryszewskiego 5, Powiatowy Zarząd Drogowy.
59. Włocławek — Słowackiego 1.
60. Wrocław — Fredry 1.
61. Zielona Góra — Sikorskiego 60.
62. Ziębice — woj. wrocławskie, Zarząd Miejski.